

Michal Louč, Klára Pinerová, Kristýna Bušková

Cizincem v normalizačním vězení

Rozhovor s Danielem Langhansem, odsouzeným roku 1984 k deseti-měsíčnímu trestu za pašování kopírovacího stroje do Československa

V roce 2014 byl v časopise *Paměť a dějiny* otištěn nekrolog známého českého exulanta Milana Kubese, známého též jako „Plukovník“.¹ Autor v něm připomněl, že Kubes v 80. letech velmi vynalézacivě budoval kanály pro pašování exilové literatury do komunistického Československa: *Cizincům platil cesty do Prahy, při nichž vozili tašky knih a časopisů. StB prý odhalila jen jediného jeho kurýra.*² Nalezení této osoby napomohla náhoda. Na počátku roku 2017 se jeden z autorů tohoto rozhovoru, Michal Louč, zúčastnil výletu po jáchymovských pracovních táborech, pořádaného pro studenty New York University Prague spolkem Političtí vězňi.cz. V Jáchymově se přitom setkal s rakouskou badatelkou a překladatelkou Johannou Possetovou, která mu vyprávěla o svých zážitcích s pašováním samizdatů v 80. letech 20. století do Československa a o svém německém známém, který byl za tuto činnost uvězněn. Ukázalo se, že tento muž – Daniel Langhans – je pravděpodobně oním „jediným odhaleným Kubesovým kurýrem“. Ostatně kniha *Milan „Plukovník“ Kubes* obsahuje dokument přímo o tomto případě.³

K setkání s Danielem Langhansem došlo o adventu roku 2017 v Ulmu. Během několikahodinového rozhovoru vedeného v němčině došlo na řadu témat. Pan Langhans nám například popsal, jak jej jako studenta bonnské univerzity přivedl zájem o situaci československých katolíků k tomu, že ve spolupráci s Richardem Belcredim⁴ podnikl čtyři cesty do komunistického Československa, během kterých převážel tiskoviny, peníze nebo kopírku. Při své čtvrté cestě byl odhalen a uvězněn. Dopltil na

1 Milan Kubes (1943–2014) odešel v roce 1969 do exilu a usadil se v Mnichově. Před svým odchodem pracoval jako dělník a zároveň studoval Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. V exilu byl spolupracovníkem Rádia Svobodná Evropa, publikoval články o situaci v Československu a Chartě 77, pomáhal uprchlíkům při azylovém řízení a od roku 1978 se podílel na činnosti katolického společenství Opus bonum (viz dále) v Rohru. Pracoval mimo jiné v Českém ústředním svazu v Německu. V 80. letech organizoval pašování exilové literatury do Československa. Více viz HAVELKOVÁ, Miroslava: *Milan „Plukovník“ Kubes. Život jednoho exulanta v soukolí dějin*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, Praha 2016.

2 TOMEK, Prokop: Odešel pašerák knih. *Paměť a dějiny*, 2014, roč. 8, č. 4, s. 119.

3 HAVELKOVÁ, Miroslava: *Milan „Plukovník“ Kubes. Život jednoho exulanta v soukolí dějin*, příloha č. 46.

4 Richard Belcredi (1926–2015) pocházel z významného šlechtického rodu. Roku 1949 odešel do rakouského exilu. Do roku 1983 pracoval v redakci Rádia Svobodná Evropa. Byl jednatelem společenství Opus bonum. Jako spolupracovník Pavla Tigrida organizoval spolu s dalšími lidmi pašování exilových tiskovin do Československa. ORSÁG, Petr: Mezi realitou, propagandou a mýty. Vydavatelské aktivity československých exulantů na Západě v letech 1968–1989. *Český časopis historický*, 2015, roč. 113, č. 1, s. 141. Viz <http://www.hiu.cas.cz/cs/download/casopisy-elektronicky-na-web/2015/cch-1-2015.pdf> (citováno k 9. 11. 2018).

nedomyšlený a naivní plán. Právě pasáže o jeho cestách do Československa a vězeňské zkušenosti jsou jádrem tohoto rozhovoru.

Téma cizinců v československých věznicích za normalizace dosud unikalo pozornosti historiků a je k němu vydáno velmi málo literatury, což alespoň částečně napravuje edice dokumentů zpracovaná pro toto číslo *Securitas Imperii* Klárou Pinerovou. Přínosná je v tomto ohledu také kniha Sibylle Plogstedtové⁵ o jejím dlouhodobém pobytu ve vyšetřovací vazbě.⁶ Vzpomínky Daniela Langanse jsou cenným pramenem, protože poskytují pohled z poněkud jiné perspektivy. Jako občan Spolkové republiky Německo byl vězněn na speciálním oddělení pro cizince z kapitalistických států. Takových vězňů bylo mnohem méně než těch ze socialistických zemí a obecně s nimi bylo lépe zacházeno. Daniel Langhans byl navíc vězněn v 80. letech, kdy mělo Československo zájem na dobrých vztazích se SRN, a jak sám uvádí, s německým konzulátem během vyšetřování zvolili takovou strategii, že se snažili upozadit politickou podstatu celého případu. Z kauzy pomoci podzemní církvi se tak stalo obyčejné pašování.

To jsou některé z důvodů, proč se vzpomínky Daniela Langanse mohou zdát neobvyklé. Oproti jiným rozhovorům s bývalými československými politickými vězni z té doby je v nich totiž obsaženo méně násilí, zato více smíření. Zdá se, že Langhans si z vězení neodnesl žádné výrazné trauma. Možná se mu ale podařilo se s ním za těch 35 let vypořádat. Míra snesitelného je u každého člověka individuální, oproti politickým vězňům s československým občanstvím měl zřejmě několik výhod. Jako s cizincem s ním bylo jednáno mírněji než s českými politickými vězni, kteří byli ve vězení často všemožně šikanováni a napadáni. Věc má však ještě další rozměr. Daniel Langhans je hluboce věřící člověk, který byl uvězněn za pomoc československé podzemní církvi. To jeho utrpení dává smysl, díky kterému se s ním lze lépe vyrovnat. Po propuštění se vrátil do Německa, kde našel bezpečné prostředí, naopak českoslovenští političtí vězni žili i po propuštění s rizikem dalšího postihu. Na druhou stranu se ale nedá říci, že by Daniel Langhans z vězení vyšel zcela bez následků. Nepochybně to pro něj byl otřes. Jakkoliv se dnes na své věznění dívá s nadhledem, jeho slova o tom, jak své vězeňské (emocionálně toxické) zážitky během několika dní impulzivně vypsals do deníku, naznačují, že i on musel hledat cestu, jak s negativními emocemi naložit.

Můžeme se na úvod zeptat, v jakých věznicích jste pobýval?

Vyšetřovací vazbu jsem absolvoval v Plzni. A trest jsem si odpykával v Praze na Pančákách. Tam jsem musel i pracovat. Vydělávat peníze pro stát, který jsem „poškodil“.

5 Sibylle Plogstedtová (nar. 1945), německá novinářka a aktivistka. V letech 1965–1969 byla členkou radikálně levicového Socialistického německého studentského svazu. Během pobytu v Praze se zapojila do činnosti Hnutí revoluční mládeže (HRM) a protestů proti okupaci Československa v srpnu 1968. V prosinci 1969 byla z politických důvodů zatčena. Ve vazbě strávila 1,5 roku. V březnu 1971 byla ve skupinovém procesu s členy HRM odsouzena na 2,5 roku a následně vyhoštěna. Mezi odsouzenými v tomto procesu byl i její tehdejší partner Petr Uhl.

6 PLOGSTEDTOVÁ, Sibylle: *V síti dějin. Zatčena v Praze po roce 1968*. Doplňek, Brno 2002.

Michal Louč, Klára Pinerová, Kristýna Bušková

Co jste dělal?

Pracoval jsem v knihařské dílně. Dostávali jsme potištěné archy papíru, které jsme ořezávali, lepili nebo sešivali a dělali z nich knihy nebo brožury.

Jak dlouho jste byl vězněn?

Uvěznili mě 2. března 1984. Byli jsme tři – já, Helge Redeker a Germar Rudolf. Vyrazili jsme z Mnichova a na hraničním přechodu Železná Ruda/Bayerisch Eisenstein nás zadrželi. Odtud nás převezli do Plzně. Nejdřív nás ale drželi na hranicích celníci. Potom dojeli pro StB. Tito pánové, oblečení v civilu, přijeli druhý den ráno a odvezli nás do vazby.

Museli jsme se převléct do vězeňského. Dostali jsme hnědou teplákovou soupravu, osobní věci jsme museli odevzdat. Izolovali nás od sebe, aby nás mohli vyslechnout každého zvlášť. Trvalo zhruba dva týdny, než byly výsledky ukončeny a vyšetřovatel napsal zprávu, na jejímž základě na nás byla podána obžaloba kvůli pašování.⁷

Ríkali mi, že formálně vzato nejsem humanitární případ⁸, ale kriminální. Německý konzul svobodný pán von Stenglin⁹ totiž přišel s takovou strategií. Poměrně brzy mě navštívil a důrazně mi radil, abych si – a to ho doslovně cituji – *nebrál na mučedníka*. Snažili jsme se srazit trest co nejnižší a zařadit mě mezi pašeráky. Což se podařilo, a to byl důvod, proč mi byl nakonec uložen trest v délce „pouhých“ deseti měsíců.¹⁰

Než jsem ale stanul před soudem, uběhly zhruba tři a půl měsíce. Vlasy jsem měl celou tu dobu nestříhané, protože ve vazbě jsem neměl možnosti nechat se ostříhat. Pamatuji se, že jsem od konzula dostal český slovník a stručnou českou gramatiku. Až do té chvíle jsem česky nerozuměl ani slovo. Soudce samozřejmě mluvil česky a mně všechno konsekutivně překládal tlumočnick. Když ale soudce vyslovil ona dvě slova *deset měsíců*, nemohl jsem tomu uvěřit. Rozuměl jsem tomu, ještě než mi to tlumočnick přeložil. Ještě dnes slyším soudcův hlas. Myslel jsem si totiž, že ten den budu propuštěn na svobodu. Podal jsem odvolání, které bylo po měsíci a půl zamítnuto.¹¹ Po tu dobu jsem zůstal ve „vazbě“ a poté, co rozsudek nabyl právní moci, mě převezli do pankrácké věznice na oddělení pro cizince z kapitalistických zemí.

7 Žaloba byla podána pro spáchání trestného činu porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou dle § 124 odst. 1 tr. zák. ABS, sb. Správa vyšetřování StB – vyšetřovací spisy PL (dále jen sb. V-PL), vyšetřovací spis a. č. V-13406 PL Daniel Langhans.

8 Pravděpodobně tím je míněno, že nebude souzen jako politický vězeň.

9 Karl Andreas von Stenglin (nar. 1944) vstoupil do diplomatických služeb v roce 1977. V letech 1982–1985 byl pracovníkem právního oddělení velvyslanectví SRN. V letech 2006–2009 byl německým velvyslancem na Maltě.

10 Daniel Langhans byl odsouzen na 10 měsíců odnětí svobody pro spáchání trestných činů porušování předpisů o oběhu zboží ve styku s cizinou dle § 124 odst. 1 tr. zák. a krácení daně dle § 148 odst. 1 tr. zák. Trest vykonával v I. (nejnižší) nápravně výchovné skupině. ABS, sb. V-PL, vyšetřovací spis a. č. V-13406 PL Daniel Langhans, Rozsudek Okresního soudu v Klatovech z 22. 6. 1984, sp. zn. 1 T 84/84.

11 Odvolání bylo zamítnuto usnesením Krajského soudu v Plzni z 2. 8. 1984 (tamtéž).

Kolik lidí na tom oddělení bylo?

Zhruba třicet a většina z nich tam seděla – deset Rakušáků a Němci – pro celní přešlapky. Byli tam i cizinci, kteří dostali dva roky, protože například pod vlivem alkoholu způsobili dopravní nehodu. V té době platila nulová tolerance alkoholu za volantem, a když byl někdo účastníkem dopravní nehody a prokazatelně pil, byla vlastní příčina nehody až druhořadá. Tak mi to dotyční vysvětlovali. Jestli je to pravda, nedokážu posoudit. Podobný případ jako já, tedy někdo, kdo by se dopustil trestného činu z ideologických důvodů, tam pokud vím, nebyl.

Byl jste tedy jediný „politický vězeň“?

Teď trochu váhám s odpovědí. Přeskočím k onomu dni v polovině prosince 1984, kdy jsem byl předčasně propuštěn. Bylo to dva týdny před dokončením trestu, tedy před 2. lednem 1985, v souvislosti s návštěvou německého ministra zahraničí Hanse-Dietricha Genschera v tehdejší Československu.¹² Společně se mnou byli propuštěni ještě dva lidé ze stejného oddělení, nějaký pan Gessner, toho dalšího si už nepamatuji. Všichni jsme byli tzv. humanitární případy, tedy případy, které byly předány humanitárními pracovníky. Víím jen, že pokud se jednalo o podporu podzemní církve, což bylo mým hlavním cílem, na tomto oddělení v té době nebyl jiný podobný případ.

Vraťme se na začátek. Můžete nám svoji tehdejší činnost blíže popsat?

V lednu 1983 se konala konference v Königsteinu im Taunus, blízko Frankfurtu nad Mohanem. Pořádala ji katolická charitativní organizace Církev v nouzi¹³, kterou založil holandský kněz Werenfried von Straaten¹⁴. Tyto konference se konaly každý rok nebo dva. Zajímal jsem se o situaci věřících v Československu. Nejen německých, ale i českých katolíků, a proto jsem na ni tehdy přijel. Účastnil jsem se pracovní skupiny, která se zabývala situací křesťanů v Československu. Bylo nás zhruba čtyřicet. Mezi námi byl také Peter Schieder, který působil jako korespondent *Frankfurter Allgemeine Zeitung* a napsal do těchto novin příspěvek o konferenci. Mluvílo se o situaci v Československu, o tom, že katoličtí křesťané nemohou volně sloužit mše. V diskusi vstal jeden student a vyhrkl: *Když je situace pro lidi tak špatná, je třeba něco udělat!* A ten student, který to tehdy řekl, teď stojí před vámi.

12 Německé úřady usilovaly o podmíněčné propuštění a vyhoštění D. Langhane. Československé úřady tomu vyhověly, neboť nechtěly poškozovat vzájemné vztahy. ABS, sb. V-PL, vyšetřovací spis a. č. V-13406 PL Daniel Langhans, Daniel LANGHANS – zpráva, 23. 7. 1984.

13 Církev v nouzi (anglicky Aid to the Church in Need, německy Kirche in Not), jedna z nejvýznamnějších křesťanských charitativních organizací, byla založena roku 1947. Nejprve pomáhala válkou postiženým a po válce vysídleným Němcům, později začala pomáhat věřícím ze zemí sovětského bloku. Nyní je organizací s globální působností.

14 Werenfried von Straaten (1913–2003), premonstrátský kněz a zakladatel organizace Církev v nouzi.

Michal Louč, Klára Pinerová, Kristýna Bušková

Po skupině ke mně přišel jakýsi muž¹⁵ a povídá: *Slyšel jsem, co jste říkal. Je tu jistá možnost, a to podpořit křesťany v Československu pomocí materiálů, které by se tiskly na Západě.* Jednalo se o křesťanské a jiné publikace, jednou z nich byl časopis *Svědectví*. Pokračoval: *A já vás zvu, abyste si tam na dva tři dny zajel, udělal si obrázek, promluvil si s nějakými lidmi. Můžete jet na moje náklady.* Odpověděl jsem: *Já ale nemám auto. – Ale řidičák máte? – Ano, to mám,* odpověděl jsem. *Tak ode mne auto dostanete. – Dobře, ale když už tam pojedu, něco s sebou vezmu.* Skutečně jsem s sebou dostal časopis *Svědectví*. Další podobné tiskoviny měl ten člověk ve svém bytě ve Schwabingu, což je prominentní mnichovská čtvrť. Potom se zeptal: *A jak to chcete převézt, aby to na hranicích nenašli?* Odpověděl jsem: *Mám spacák. A ten je smotaný.* Sbalil jsem ho tak, že pořad vypadal jako role, ale byl plný časopisů vyskládaných ve dvou sloupcích. Dal jsem ho do kufru auta a vyrazil. Možná tomu nebudete věřit, byl jsem buď naivní, nebo zkrátka ochotný jít do rizika. To je otázka pohledu, osobní interpretace. Přijel jsem do Rozvadova na hraniční přechod. Dobře si pamatuji, že tam byla taková mladá pohledná plavovlasá celnice. Pak přišli její kolegové s takovými zrcátky a dívali se i pod auto. Ona šla k zavazadlovému prostoru a řekla mi, abych ho otevřel. Uvnitř ležel spacák a kufr. Odsunula spacák rukou a mně v tu chvíli div nespadlo srdce do kalhot. Vůbec si nevšimla, jak je těžký, a vyzvala mě, ať otevřu kufr. Otevřel jsem ho a ona řekla: *Můžete jet.*

Sedl jsem tedy do auta s tím svým úžasným „zbožím“. Měl jsem adresu paní doktorky Holubové¹⁶, kam jsem měl jet. Byla to kunsthistorička, bydlela na Malostranském náměstí, v jednom z domů u kostela sv. Mikuláše. Tam jsem ji navštívil a předal jí časopisy. Už byla informovaná. Jestli věděla o mé cestě nebo už takových cest bylo více a všechny směřovaly k ní, to nevím. Každopádně pro ni nebylo nic divného na tom, že jsem k ní přišel s časopisy. Ona pak zajistila jejich další distribuci. Potom mi sama řekla, že je křesťanka a že podepsala Chartu 77.

Tahle moje první cesta se uskutečnila koncem léta nebo na podzim 1983. Já předtím nikdy nebyl v rodišti své maminky v severních Čechách, a tak jsem tam toužil zajet. K tomu musím říct, že mě dvaadvacet let nezajímalo, kde se narodila. Jednou to ale člověka chytne, a tak to bylo i u mě.

Dojel jsem do Jiříkova v severních Čechách a zašel do restaurace. Byla myslím ve stejné budově jako spořitelna. Objednávám si pivo – ještě jsem vůbec nevěděl, kde budu spát – a servírka, starší paní, si mě prohlíží a pak se německy zeptá: *Odkud jste?* Ukázalo se, že to je Němka, která nebyla po válce vyhnaná. Mluvila se mnou německy, jako by to byla ta nejpřirozenější věc na světě. Potichu. Slovo dalo slovo a paní Richterová, tak se jmenovala, mě pozvala k sobě domů. Podmínky, ve kterých bydlela, byly dosti spartánské, například tam nebyla tekoucí voda. Ale měla vlastní pokoj a já tam mohl dvě noci zůstat. Ta mi vyprávěla věci! Leccos jsem také projel, například jsem jel do sousedního Filipova k bazilice, to mě zajímalo.

15 Byl to hrabě Richard Belcredi, ovšem Daniel Langhans jeho totožnost v rozhovoru ozřejmil až později.

16 Miloslava Holubová (1913–2001), historička umění a pedagožka. V letech 1950–1951 byla z politických důvodů vězněna. Později pracovala v Památníku národního písemnictví, v Národním muzeu a na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze. Roku 1973 byla z politických důvodů propuštěna. Jedna z prvních signatářek Charty 77. Za pozornost stojí její paměti *Necestou cestou*. Torst, Praha 1998.

Cizincem v normalizačním vězení

A teď se dostávám ke své druhé cestě, protože mě to opravdu chytlo. Říkal jsem si: To se mi líbí, to si zopakuju. Přivezl jsem ještě více časopisů a hádejte, komu jsem je předával! Pozdějšímu předsedovi vlády České republiky Petru Pithartovi. Auto jsem už lépe znal a věděl jsem, že zadní sedadlo jde vyklopit. Časopisy, bylo jich dost, jsem pod něj rozložil. Na hranicích tentokrát nebyla žádná plavovlasá celnice, ale několik mužů. Dodnes si tu scénu vybavuji. Chodili kolem auta, klekli si na zadní sedačku a všechno prohledávali. Dívali se do mezer mezi sedadly, ale žádného nenapadlo sedačku vyklopit. To bych byl nahraný. Odhaduji, že pod ní bylo takových třicet výtisků. Ale zase to vyšlo. Cestovní tašku jsem měl do poloviny plnou. Byla těžká. Petr Pithart bydlel na Staroměstském náměstí nebo někde blízko, ale zrovna nebyl doma. Jeho žena mi řekla: *Chvilku počkejte, brzy se vrátí*. Když přišel, nepoděkoval mi, jak by člověk předpokládal, ale víte, co mi řekl? *To nejde, co jste teď udělal. Proč mi o tom nikdo neřekl? S takovými taškami, s takovým zbožím nejde jen tak přijít k někomu domů. Je třeba se sejít na veřejném místě, nechat tašku ležet na lavičce, pak si ji někdo jiný odnese. Tak se to musí dělat*, poučoval mě. Byl jsem takhle malinký. A potom mi říká: *Teď mi tady tu tašku nechte. Sejdeme se zítra na lavičce na Staroměstském náměstí u sochy Jana Husa a uděláme to tak, jak jsem říkal. Já donesu tašku, chvilku si budeme povídat, a vy s ní pak odejdete*. To bylo moje setkání s Petrem Pithartem.

Následovala třetí cesta. Hovořil jsem před ní s Richardem Belcredim, jednatelem sdružení Opus bonum¹⁷, což byl onen muž, který mě tehdy oslovil na konferenci a posílal mě na cesty a poskytoval mi potřebné prostředky. Řekl mi tenkrát: *V Československu potřebují víc než literaturu, potřebují i peníze ze Západu. Tady jsou čtyři tisíce západoněmeckých marek, ty směníme na koruny nebo je necháme tak*. Myslím, že jsme je nakonec nevyměňovali. Byl jsem pověřen úkolem převést je do Prahy – to přeci není problém, peníze jdou schovat kamkoli – a na Staroměstském náměstí u Husovy sochy je předat určené osobě. Tehdy jsem znovu přišel do styku s Petrem Pithartem.

Napřesrok došlo na čtvrtou cestu. V rámci sudetoněmeckých aktivit jsem potkal dva nové kamarády¹⁸. Znal jsem je jako studenty, kteří se coby potomci sudetských Němců angažovali v organizaci Pracovní skupina sudetoněmeckých studentů (Arbeitskreis Sudetendeutscher Studenten). Zeptal jsem se jich, jestli by nechtěli jet se mnou, aby poznali vlast našich předků. *Ano, souhlasili, zase vezmeme knihy a časopisy, v autě už to někam dáme*.

Nyní se dostávám k onomu 2. březnu 1984. Seděli jsme u stolu v obýváku hraběte Belcrediho, byla tam ještě jedna dívka, nějaká Angelika, také pocházela ze sudetoněmeckých kruhů. Měla na tu noc naplánovaný zájezd z Mnichova do Prahy s cestovní

17 Opus bonum (OB), laické katolické sdružení, které vzniklo roku 1972 ve Frankfurtu nad Mohanem jako společenství lidí pečujících o zachování a rozvoj české a slovenské křesťanské kultury v podmínkách exilu. Pořádalo symposia, která se stala místem setkání různých názorových proudů čs. exilu. Prvním předsedou OB byl kněz Anastáz Opasek, od konce 70. let byl tajemníkem OB Richard Belcredi. Mezi spolupracovníky sdružení patřili Milan Kubes, Ivan Medek nebo Pavel Tigríd. ZACH, Aleš: heslo OPUS BONUM. *Slovník české literatury po roce 1945* – viz <http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1748> (citováno k 9. 11. 2018).

18 Společně s Danielem Langhansem cestovali ještě úředník Helge Redeker (nar. 1960) a student chemie Germar Rudolf (nar. 1964).

Michal Louč, Klára Pinerová, Kristýna Bušková

kanceláři. Bylo osm nebo deset večer, už si přesně nepamatuji. Hrabě – později jsme si potykali – říká: *Literatura je dobrá věc, ale co potřebuji ještě víc, je možnost rozmnožovat vlastní texty na kopírce.* V Praze v Českomalínské ulici bydlela důležitá osoba: Jiří Kaplan¹⁹, při jedné ze svých cest jsem ho také navštívil. Jiří Kaplan a další křesťané byli společně „v podzemí“.²⁰ A Belcredi mi ten večer řekl, že potřebuji kopírku.

Řekli jsme si, že přece musí existovat možnost, jak ji do Československa propašovat. Někdo dostal nápad: *Ty, Angeliko, přeci jedeš se zájezdem do Prahy. V noci tě odvezeme na místo srazu, tvé věci vyložíme u autobusu, dáme do něj ještě jeden kufr a pak se s tebou rozloučíme. Dojedeme autem do Prahy, a až budete vystupovat, už tam budeme a při vykládání zavazadel z autobusu ho zase vyzvedneme. Skvělý nápad, co říkáš?* Angelika napřed souhlasila, ale pak namítla: *Jo, ale když si na hranici všichni vyndají kufry, každý ten svůj, jeden tam zůstane a někdo ze spolucestujících řekne: „Angeliko, ten je přece tvůj.“ Co pak? Slyším ty věty dodnes, v bavorském nářečí, ve kterém je pronesla. Člověk má někdy konkrétní vzpomínky – slyší přesně, jak určitá slova znějí, jak byla vyslovena... Měla pravdu, toho jsme ji chtěli ušetřit. A tak jsme museli vymyslet jiný plán.*

Hrabě mezitím opatřil přístroj. Byl velký jako menší kufrík. V podstatě už to byl moderní Canon PS-10. A pak někdo řekl: *Já mám malý fotoaparát stejné značky, jako je ta kopírka. Uděláme to takhle: Kopírku řádně přihlásíme na celnici s tím, že jde o přístroj značky Canon. Já propašuji svůj fotoaparát přes hranice, kopírku předáme v Praze, a až pojedeme zpátky a celník se nás bude ptát, kde je, ukážeme mu ten fotoaparát.* Takový byl plán. Říkali jsme si, to nezní špatně, tak to uděláme. A ve směsi naivity a ochoty jít do rizika jsme to tak skutečně udělali. Kufr jsme krásně zabalili, kopírku zakryli oblečením, aby se nepoškodila.

Dorazili jsme k hraničnímu přechodu v Železné Rudě. Byla už noc, tři hodiny po půlnoci. Byli jsme unavení, ale zároveň vzrušení, v autě panovala taková zvláštní atmosféra. Rozhovor s hrabětem nás totiž hodně nabudil. Bližili se k nám celníci a ptali se, zda máme něco k zapsání do celní deklarace. Měl jsem svůj kapesní fotoaparát značky Agfa a vidím, jak celník bere tužku a píše: Agfa – fotoaparát. V tu chvíli se náš systém zhroutil, protože bylo jasné, že u té kopírky to udělá stejně. Nenapíše jen Canon, ale zapíše to jako kopírovací zařízení Canon. V tom případě bychom museli kopírku dovézt zpátky.

Panika, druzí dva neřekli ani slovo, všechno nechali na mně. Kdyby mělo k něčemu dojít, byl jsem hlavním odpovědným já. Pak se celník zeptal, jestli chceme přihlá-

19 Jiří Kaplan (1925–2011), rodák z Užhorodu, vystudoval Matematicko-fyzikální fakultu Univerzity Karlovy. Dům manželů Kaplanových v Českomalínské ulici poskytoval zázemí pro setkání křesťanů různých vyznání, stejně jako pro šíření zakázané literatury. Sám Jiří Kaplan se zapojil do překladů a rozšiřování samizdatu. Viz RÓZSOVÁ-HORÁLKOVÁ, Kateřina: Vzpomínka na Jiřího Kaplana. *Český rozhlas* – viz http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/971660?print=1 (citováno k 9. 11. 2018).

20 Z manželů Kaplanových je dnes známější křesťanská aktivistka a politička Marie Kaplanová (1928–2014). Po roce 1989 se mimo jiné podílela na založení Křesťanskodemokratické strany, obnově organizace YMCA a byla poslankyní Sněmovny národů ve Federálním shromáždění. Více k ní DOLEŽALOVÁ, Markéta: Ženu statečnou kdo nalezne... Vzpomínka na Marii Kaplanovou, disidentku, katolickou aktivistku a matku velké a Živé rodiny. *Paměť a dějiny*, 2014, roč. 8, č. 2, s. 121–122 – viz <https://www.uustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1402/121.pdf> (citováno k 9. 11. 2018).

Cizincem v normalizačním vězení

sit ještě něco, ale nikdo nic neřekl. Ani o kapesním fotoaparátu Canon. A on povídá: *Dobře, tak otevřete kufr*. Celní deklarace už byla odevzdaná, pokud celníci něco najdou, dopouštíte se trestného činu. Otevřel kufr, nadzvedl jej a všiml si, že je velmi těžký. *Otevřete ho!* Už jeho tón mluvil za všechno. Potom kufr otevřel, odhrnul šaty a povídá: *Co to je?!* Takhle to řekl, byl skutečně rozčilený. *Proč jste to nepřihlásili?* Nedokážu si to vysvětlit, protože teď jsme přeci měli být rozčilení my. Vlastně byl vzteklý. Přitom se měl přece radovat, že někoho přistihl. Proč je vzteklý? Možná kvůli všemu tomu papírování a byrokracii, kterou se bude muset zabývat. Ano, možná proto. A my na to: *Ale vy jste se neptal!* Takový nesmysl jsme zkoušeli, ale bylo to zbytečné. Hned nás zadrželi. Odvedli nás do takové místnosti, a tam jsme se ještě pokoušeli vymyslet nějakou výmluvu. Že jsme to plánovali dovézt tetě do Vídně a kdesi cosi.²¹ Když si všimli, že se spolu bavíme, dali nás každého do jiné místnosti. Netrvalo dlouho a dorazila Státní bezpečnost a ještě v noci nás převezli do Plzně na Bory, kde nás pak vyslýchali.

Vaše dva spolučestující propustili?

Naši vachrlatou konstrukci lží rozmetal svou profesionální prací vyšetřovatel, jistý Alois Doubrava. To si ještě pomatují, německy to je Eichenwald. Pracoval velmi čistě, na všechno přišel, a když zjistil, co potřeboval, druhé dva propustil.²² A to bylo naše štěstí. Mnoho paragrafů zákoníků má totiž dvě části, *a* a *b*. Část *a* se týká individuálního činu, část *b* skupinového. Zatímco u individuálního činu byla myslím trestní sazba tři měsíce až dva roky, u skupinového bylo možné udělit až pětiletý trest. Kdyby to tedy vyšetřovatel vyhodnotil jako skupinový trestný čin, zůstali bychom všichni tři ve vazbě a dostali vyšší tresty.

A co se stalo s autem?

To dočasně zabavil stát, můj otec později vyjádřil ochotu přijet do Prahy, auto převzít a dovézt do Mnichova zpět hraběti Belcredimu. Což udělal a přitom mě navštívil.²³ Pamatuji se, že jsem z jeho návštěvy nebyl nadšený. Bylo to zvláštní. Možná to trochu souvisí s tím, že jsem vyrůstal jako nemanželské dítě a otce jsem poznal, až když mi bylo osmnáct, a do mého uvěznění jsme se stýkali jen sporadicky. Když se otec od matky dověděl, co se stalo, napsal mi, že by mě rád navštívil. Odepsal jsem mu, že

21 Daniel Langhans zpočátku tvrdil, že si kopírku koupil, protože z Československa chtěl pokračovat za tetou do Rakouska a tam si v knihovně okopírovat podklady pro svou diplomovou práci, a přístroj pouze zapomněl nahlásit. Pod tlakem výpovědí svých spolučestujících později připustil, že přístroj vezl od mnichovského známého jisté církevní organizaci. Cokoliv bližšího sdělit odmítl. *ABS*, sb. V-PL, vyšetřovací spis a. č. V-13406 PL Daniel Langhans, Výpověď Daniela Langhanse z 3. 3. 1984, s. 4 a tamtéž, Výpověď Daniela Langhanse ze 14. 3. 1984.

22 Už 5. 3. 1984 prokurátorka rozhodla o přerušení trestního stíhání Helge Redekera a Germara Rudolfa. Jejich jednání bylo shledáno méně společensky závažným. Dne 16. 3. 1984 byli oba vyhoštěni do SRN. Germar Rudolf před propuštěním vypověděl, že kopírku Langhansovi předal Richard Belcredi. Tamtéž, Usnesení o přerušení trestního stíhání z 20. 3. 1984.

23 Vlastníkem vozidla byla Ingrid Melchingerová z Mnichova. Langansův otec vozidlo převzal 23. 11. 1984. Tamtéž, Protokol o předání věci z 23. 11. 1984.

Michal Louč, Klára Pinerová, Kristýna Bušková

nemusí, že tu není nic k vidění. Z vězeňské stravy jsem byl nafouklý, v obličejí odulý, i když jsem nepřibal. Necítil jsem se ve své kůži a říkal jsem si, že když uvidí ještě tohle... Nakonec přijel. Neměl jsem víceméně žádné vlasy, protože ve vězení mě ostříhali dohola, ale pak jsem s návštěvou souhlasil, jelikož byl ochotný odvézt zpět to auto.

V jakém jazyce jste s vyšetřovatelem komunikoval?

Zásadně německy. Od začátku do konce, ve vyšetřovací vazbě, při výsleších i při jednání u soudu byl vždy tlumočnick. Mluvil velice dobře německy a pracoval velmi precizně. Takový jsem z toho měl dojem.

A s dozorcí?

Teď mluvíme o vyšetřovací vazbě. Roli hrála spousta věcí. Jeden měl přezdívku Kapr, byl to poručík. Měl trochu vypoulené oči. Pamatuji si ho jako korektního člověka, který dbal na dodržování předpisů. Naše cela měla čtyřikrát dva metry. Nahoře malé okénko, dole čtyři pryčny, které se v noci vyklápěly, a jeden záchod. Samozřejmě bez víka. Ráno při budíčku se všichni postavili do pozoru. Byl tam stolek a nějaké židle, člověk tam mohl nějak strávit den. Čtením, hraním šachů a tak. A byli tam tací, kteří z okna házeli drobkou chleba holubům, což poručík Kapr neviděl rád. Bylo to přísně zakázané, protože holubi přenášejí nemoci. V tom byl nesmlouvavý. Takže zpětně se na něj nezlobím. Jen jedna věc mi na něm trochu vadila. Občas nás bylo na cele i pět. Tak jednou do týdne, podle toho, jak byla věznice vytížená. Tehdy se do cely přidala ještě jedna pryčna. Byl tam jeden, který nejenže kouřil, ale když hrál šachy, byl schopný jen tak držet zapálenou cigaretu v ruce. To pro mě bylo opravdu nepříjemné. Poručíka Kapra jsem prosil, aby mě dal pryč od toho muže, který ani neumí pořádně kouřit a jenom nechává vyhořet cigaretu, ale on řekl, že nemůže. Nějak jsem se s tím smířil, ale ještě dneska, když cítím cigaretový kouř, probudí to ve mně tehdejší pocity.

Jinak jsme vedli běžný vězeňský život. Dvacet minut vycházka po dvoře. Podle předpisů musely být ruce za zády. Celých dvacet minut musel člověk chodit, pomalu, ale být pořád v pohybu. Občas, nevím už po kolika dnech, se otevřely dveře a dozorce řekl: *Koupání*. A šlo se do sprch. V paměti mi utkvěla jedna zvláštnost, a sice to, že jsme mohli číst. To byla velká úleva, že jsme dostali knihy. Nejenže Češi dostali české knihy, ale já dostal německé. Německé knihy a ruské autory vydávané v NDR, například Tolstého. Jednou jsem dostal i Goetha. Člověk mohl trochu zaměstnat hlavu. Jinak jsme často hráli Člověče, nezlob se.

Kdybyste srovnal vyšetřovací vazbu a vězení, co bylo lepší nebo lehčí?

Kdybych si měl zvolit jedno z toho, což naštěstí nemusím, rozhodl bych se pro vězení. Proč? Ve vyšetřovací vazbě je člověk pořád soustředěný na oněch osm čtverečních metrů a například musí jako nekuřák dýchat kouř, což je dost těžká věc. Ve vězení má víc prostoru. Vězeňské oddělení tvořila velká místnost, skoro jako chodba, kde byl ping-pongový stůl – po práci si člověk mohl zahrát – a z ní se doprava a doleva chodilo na

Cizincem v normalizačním vězení

cely. Jestli si dobře pamatuji, podobné to bylo i o patro níž, tam byly cely, ve kterých se pracovalo. Po práci se šlo nahoru do cel, kde jsme byli ubytovaní. A tam, v tomto prostoru, se člověk mohl volně pohybovat. Mohl i na návštěvu do jiné cely, popovídat si s ostatními. Až když kolem deváté večer začínal noční klid, museli všichni na svou celu, kde nás na noc zamkli. Na cele jsme byli jen dva, měli jsme i opravdovou postel a záchod. Ráno jsme se mohli umýt ve společné koupelně a potom se šlo do práce. Po práci si mohl člověk chvilku oddychnout a večer jsme pak měli tři nebo čtyři hodiny, které jsme mohli trávit po svém. Z tohoto hlediska byl lepší výkon trestu, i když se tam muselo pracovat.

A bylo vůči vám použito násilí?

Ne, to ne, žádné násilí. Pouze jednou jsem později ve vězení dostal kázeňský trest.

Samotku?

Ano. Jak už jsem říkal, hodně jsme pracovali s papírem, skládali prospekty, lepili knihy a podobně. A k tomu se na paletách dovážel materiál, který byl proložený různými odpadními archy velikosti A1. A jednou tam byl motiv, několik obrázků, už přesně nevím, co to bylo, žádné holky, ale moc se mi líbil. Vystříhl jsem si to a odnesl o patro výš na celu. O pár dní později byla prohlídka a našli to. Nezajímalo je, že to bylo z odpadního archu, ale to, že jde o přestupek. Dopustil jsem se krádeže a za to jsem dostal trest. Už nevím, jestli to byly tři nebo pět dnů, ale když mě odváděli, přišel jiný vězeň s holicím strojkem a ostříhal mě dohola. Ještě si pamatuji, jak jsem to vnímal. Říkal jsem si: *Ted' tě chtějí ponížit. A právě proto to vydržím. Ať si poslouží. V tu chvíli jsem neměl problém s tím, že nebudu mít vlasy. Jestli bylo opravdu smyslem toho opatření člověka ponížit a posílit tak účinek samoty, to nevím. Důvody mohly být hygienické, třeba kvůli vším. Já ale žádné vši neměl, takže kvůli tomu to asi nebylo.*

Vešel jsem do té místnosti, která byla ještě menší než obyčejná cela, byl tam záchod bez poklopu, který příšerně páchl. Se záchody nahoře to vůbec nešlo srovnat. Místo postele byla jen dřevěná pryčna. Příkrývka byla sice dost velká, ale strašně tenká. A to byl problém: Když jsem se tou dekou chtěl přikrýt, musel jsem ji přeložit, aby mi nebyla taková zima. A když jsem si dal polovinu deky pod sebe, aby mě pryčna tak netlačila, zase mi byla zima. Trávit tam noci, to byla opravdu výzva.

Existuje spousta pěkných německých lidových písní. Stále dokola jsem si zpíval písničku *Die Gedanken sind frei: Die Gedanken sind frei, wer kann sie erraten. Sie fliehen vorbei, wie nächtliche Schatten. Kein Mensch kann sie wissen, kein Jäger erschießen, es bleibet dabei: die Gedanken sind frei.*²⁴ To mi dodávalo sílu. A pak jsem se samozřejmě modlil. Hodně jsem se modlil.

24 *Myšlenky jsou svobodné, kdo je dokáže uhodnout. Proletí kolem, jako noční stíny. Žádný člověk je nezná, žádný lovec je nezastřelí, myšlenky jsou svobodné.*

Michal Louč, Klára Pinerová, Kristýna Bušková

Mohl jsem dostávat poštu z Německa a čas od času mě také navštívil pracovník německého velvyslanectví v Praze. Možná to zní divně, ale víc jsem se zabýval nejistotou svých blízkých, zejména své maminky. Psali jsme si asi jednou za měsíc. Dělal jsem si starosti, jak se s tím vyrovnává. Kamarád Daniel, to si dodnes pamatuji, mi psal: *Pořád se modli!*

A mluvil jste o tom s maminkou po propuštění?

V naší rodině nebylo běžné mluvit o pocitech, ale když se na to dívám zpětně, řekl bych, že si nikdy nedělala skutečné starosti, protože věděla, že to, co jí říká konzul, je do určité míry pravda.

Chtěl bych vám říct o své matce ještě něco. Byla to silná žena, protože sama vychovala a živila dvě děti. Řadu let působila jako písařka ve velké pojišťovně v Kolíně nad Rýnem. Jen díky tomu jsme to všichni zvládli. Tehdy nebyly žádné přídatky na děti. Hodně pracovala, dělala i noční a přesčas, ve velkých taškách si nosila práci i domů. Vždycky ale byla velmi, velmi silná.

Existovaly ve vězení skupiny, které nějak spolupracovaly?

Ano, byly tam party, ale já jsem do nich moc nezapadl. Byli tam Rakušané a Němci, jistě mezi nimi panovala určitá sounáležitost. Na naší cele byl také jeden Rumun, přestože Rumunsko patřilo do východního bloku. Možná žil na Západě, nevím.

Určitě tam někdy vládlo napětí. S jedním spoluvězněm jsem často hrál ping-pong. A jemu na mě něco vadilo. Už přesně nevím co, někdy zkrátka mezi lidmi vznikne určitá antipatie. Když lidé společně žijí v tak těsném prostoru, takové věci se dějí.

Měli jste tam alespoň trochu soukromí?

Ano, když se cely zavřely, zůstali jsme jen dva a chystali se ke spánku. Možná jsme si trochu povídali.

A byl tam někdo, koho jste mohl považovat za bližšího přítele?

Byl tam jeden muž z Düsseldorfu, patřil k nám třem propuštěným. S ním šlo o něco hlubšího. Pracoval jako inženýr, několikrát jsme si ve vazbě povídali a naše rozhovory měly do jisté míry i duchovní rozměr. Byla to úleva, že si člověk mohl s někým promluvit i o duchovních věcech. Jinak mi trochu vadilo, že se všichni zabývali vlastním osudem, tím, proč jsou zavření a jak je to nespravedlivé. Vždyť jsou přeci nevinní. Kolem těchto témat se neustále točily myšlenky mnoha spoluvězňů. Mě to maličko nudilo, snažil jsem se i o komunikaci na trochu jiné úrovni.

Cítil jste se bezpečně?

Ta otázka má více vrstev.

Tak tedy: Hrozilo vám ve vězení nějaké nebezpečí?

Jo takhle to myslíte! Ne, to ne. Že by mi třeba vyhrožoval někdo ze spoluvězňů? Nic takového jsem nezažil.

Když jste říkal, že tato otázka má více vrstev, co jste tím myslel?

Myslel jsem to spíš v psychologickém smyslu. Bezpečí nějak souvisí s vnitřní uvolněností, s vnitřním klidem. Pocit bezpečí vychází z určité vnitřní jistoty, velmi silně souvisí se stabilitou. A v tom smyslu ve vězení nějaké manko bylo. Člověk si jako vězeň uvědomuje, že je tam nějaký nedostatek, třeba volného prostoru. Cítí se nejistě, když není svým vlastním pánem. Třeba si vzpomínám, jak jsem ve vazbě mrsknul polštářem o stěnu. Tak něco takového.

Co vyšetřovatelé a vězeňský personál? Jak se k vám chovali? Přicházel jste do styku pouze s „hodnými“, nebo tam byl i někdo „zlý“?

Teď o tom přemýšlím, ale kde nebo kdo byl ten zlý? Vyšetřovatel to nebyl. Poručík Kapr a ostatní dozorce ve vazbě, ti dělali svou práci. Nebyli na mě zlí. Později ve vězení byl jeden dozorce, oslovovali ho pane podporučíku. Byl takový naježený, ale ne zlý. A potom tam byl jeden major, ten byl ostřejší. Před ním měli všichni veliký respekt. Když nás k němu zavolali, dostali jsme napsané, co všechno musíme říkat. Na přesné formulace si nevzpomínám, ale když měl člověk něco na srdci, například když chtěl napsat dopis, musel k němu. Nebo si on někoho zavola.

Myslím, že u mě došlo na obojí. To, že si mě zavola, souviselo s tím, že ještě ve vězení doufali, že ode mne získají informace o mých kontaktních osobách v Praze. Major ale zjevně pochopil, že ze mě nic nedostane, a bylo hotovo. Hovory s ním nebyly tak zdlouhavé jako s lidmi od StB. Když chtěl naopak člověk k němu, musel se ve dveřích postavit do pozoru a říct: *Pane majore, dovolte mi s vámi promluvit*. Existovala určitá pravidla a ta se dodržovala. Když to člověk neudělal správně, byl poslán zpět a musel to zopakovat. Trošku šikany tam tedy bylo. A abych nezapomněl, když si vás dal zavolat, musel jste říct něco ve smyslu: *Přišel jsem na váš rozkaz*.

A museli jste uvést své jméno nebo číslo?

Ano, jméno: *Odsouzený Langhans*.

Důvěřoval jste spoluvězňům, nebo myslíte, že mezi nimi mohl být tajný agent?

Se spoluvězni jsem se o žádném citlivém tématu nebavil. Nehrozilo, že bych komukoli něco vyžvanil. Svým spoluvězňům jsem neprozradil nic z toho, co teď povídám vám. Vlastně jsem po dobu svého věznění vytěsnil jméno i adresu, na kterou jsem měl doručit kopírku. Podařilo se mi – to je zajímavé z psychologického hlediska – rodinu, o které se teď zpětně domnívám, že to byli Kaplanovi, ze své paměti doslova vymazat.

Michal Louč, Klára Pinerová, Kristýna Bušková

Měl jsem adresu a jména napsaná na malém papírku a v okamžiku, kdy nás po zatčení zavřeli, jsem ho spolkl. Kdybych chtěl, při prvních výsleších bych si obsah papírku jistě dokázal vybavit, ale to jsem nechtěl. Zaměřil jsem se na to, že to stálo na tom lístečku, a když jsem ho spolkl, už to nevím. Byl jsem na to tak soustředěný, že jsem si to jméno skutečně nedokázal vybavit.²⁵

Ve vašem vyšetřovacím spisu se kromě kopírovacího přístroje píše i o jednom dopise. Tady je.

To je zajímavé. Ano, to je dopis s článkem, který jsem napsal ve vazbě. Chtěl jsem napsat článek pro časopis Svazu vyhnanců. Tehdy jsem psal různé články. Ano, tak bezstarostně jsem si počínal. Pravděpodobně jsem si řekl: Teď mám čas, tak napíšu článek, doma už čas mít nebudu. Oni ho našli a přidali do spisu. Pravděpodobně by se ještě dnes konzul hodně zlobil, že jsem psal takové brizantní věci. Vyšetřovatel k tomu napsal, že mé poznámky vyjadřují revanšistické myšlenky.²⁶

Mohli vás znovu potrestat...

Kvůli tomu dopisu? A jo, tak to můžu mluvit o štěstí, že nezačalo druhé trestní řízení. Z toho se mi dodatečně dělá špatně.

Co se dělo po vašem propuštění?

Dovezli nás na hranice, kde jsme všichni tři nastoupili do vlaku... Pamatuji si, že jsem si hodně věcí zapisoval. Poznámky se mi podařilo přenést z vyšetřovací vazby do výkonu trestu a tam pokračovat. Potom přišel den mého propuštění a moje poznámky byly jedním z důvodů, proč jsem chtěl mluvit s majorem. Ukázal jsem mu je a poprosil ho, jestli bych si je mohl vzít s sebou do Německa. Později se staly základem pro to, na čem jsem pracoval se svou matkou. Po propuštění jsem jí řekl, že chci napsat deník. Musel jsem to, co jsem si zapsal, nějak zpracovat. A ona mi řekla: *Tak to sepíšeme*. Bylo krátce před Vánoci 1984. Doba, kdy bych se mohl vrátit ke studiu, už byla dávno pryč. Uběhly dva tři týdny. Každý den jsme pracovali, ona seděla u psacího stroje a já diktoval. Vzpomínkami na mé uvěznění jsme popsali celý štos papírů. Bylo by zajímavé si to znovu pročíst. Ten deník mám stále někde schovaný.

25 Daniel Langhans skutečně neprozradil, komu kopírku vezl. StB se mylně domnívala, že byla určena pro Pražské arcibiskupství. ABS, sb. V-PL, vyšetřovací spis a. č. V-13406 PL Daniel Langhans, Daniel Langhans – zpráva, 12. 7. 1984.

26 V červnu 1984, tedy ještě během pobytu ve vazbě, požádal D. Langhans o odeslání dopisu do redakce časopisu sídlícího v Bonnu. Dopis obsahoval článek *Východoněmecká vlast – poznámky ze zorného úblu mladé generace*. Popisoval v něm pocity nové generace potomků německých vysídlelců narozených již v Německu a snažil se formulovat její politické cíle. Dle komunistické prokuratury mohl tímto dopisem spáchat trestný čin podvracení republiky. Trestní stíhání však nebylo zahájeno, Tamtéž, Daniel Langhans – trestní stíhání, 22. 6. 1984 a tamtéž, Daniel Langhans – zpráva, 23. 7. 1984.

Pomohlo vám, že jste vzpomínky sepsal?

Ano, pomohlo, protože člověk spoustu věcí zapomene. Díky tomu, že jsem měl svůj rukou psaný deník, jsem mohl řadu věcí zpracovat a ke všemu se znovu vrátit. Tohle je možná důležité z psychologického hlediska. Tím, že jsem si ty věci doma s matčinou pomocí zapsal, jsem od nich získal určitý odstup.

Studium jste nakonec dokončil. Neměl jste během něj problém, že jste byl vězněný?

Ne, při studiu to nehrálo roli. Ale později jsem byl na to občas dotazován. Kdykoli došlo na tuhle kapitolu, odpovídal jsem: *Počítají se pouze tresty na území státu.* A já byl trestán na území Československé socialistické republiky. A teď ještě něco důležitějšího: Měl jsem české přátele v exilu, patřil k nim například Milan Kubes. Žil v Mnichově a v českém exilovém prostředí sehrál důležitou úlohu. Měl mnoho kontaktů, mnoho přátel v Praze. Řekl mi: *Danieli, můžeš požádat o rehabilitaci.* Udělal jsem to a jsem rehabilitovaný. Nejdříve mě to nezajímalo, ale potom jsem si řekl, že si žádost podám.

Účastnil se Milan Kubes příprav vašich akcí?

Jak už jsem řekl, uskutečnil jsem několik akcí pod vedením Richarda Belcrediho. Pašoval jsem časopisy, knihy, peníze a nakonec kopírku. Pokud vím, při přípravě žádné z těchto čtyř cest Milan Kubes v mnichovském bytě Belcrediho nebyl. Je ale možné, že si to už přesně nepamatuji. Protože při jiných příležitostech, když jsem byl hostem hraběte Belcrediho (zvláště po roce 1984), u něj Kubes býval.

Měl bych také zmínit, že jsem se s Milanem Kubem a také s Robertem Falckenauerem (který se pak stal knězem a bohužel předčasně zemřel), profesorem Jiřím Němcem, spisovatelem Jiřím Grušou a dalšími kolegy v exilu setkal při jednáních vedených v češtině, konala se v městečku Franken ve Fichtelgebirge. Jednou – bylo to pravděpodobně v roce 1986 – jsem dokonce připravil prezentaci, kterou někdo přeložil do češtiny a já ji pak přednesl. Existuje z ní fotka, otiskl ji časopis pro mládež *WENZEL*, který jsem založil v roce 1985.

Byl jste ve vězení přes devět měsíců. Kdybyste se teď měl vrátit zpět do té doby, pokusil byste se znovu pomáhat podzemní církvi?

Připadal bych si jako hlupák, kdybych teď řekl ano. Když víš, že máš v kufru přístroj, jedeš na hranice a tam budeš zadržený... S tím, co teď vím, bych už to tak samozřejmě neudělal. Kdyby se ale ta otázka trochu poupravila, totiž: *Šel byste znovu do rizika, že vás možná zavřou, kdybyste tím mohl pomoci lidem, kteří jsou ve stejné situaci jako tehdy? Kdybyste mohl pomoci věřícím v Praze?*, pak bych odpověděl: *Ano. Neudělal bych to úplně stejně, protože vím, že to nefungovalo, ale jít do rizika? To ano.*

Michal Louč, Klára Pinerová, Kristýna Bušková

A jste hrdý na to, co jste udělal?

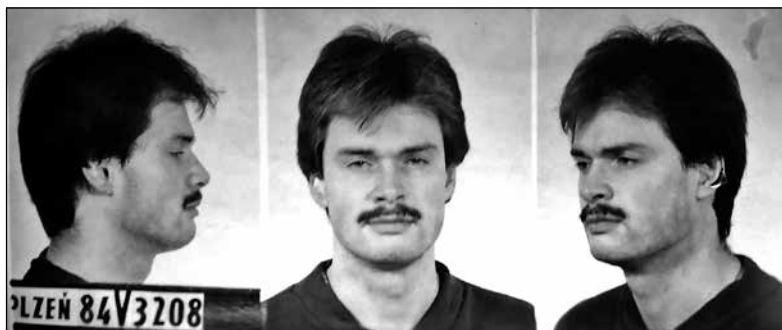
Ne. Řeknu vám, kdy bych použil slovo hrdost. Hrdý jsem například na svou doktorskou práci, která je k dispozici v knižní podobě.²⁷ Tam jsem podal výkon a tam bych použil slovo hrdý. Že jsem přežil uvěznění – co jiného taky člověku zbývá – to mě hrdostí nenaplňuje. Pouze vděčností, že jsem přitom neutrpěl žádnou újmu. Spíše bych tedy použil slovo vděčnost, nikoli hrdost. A zpětně i slovo obohacení.

Hrdost tedy ne? Vždyť už před uvězněním jste podnikl tři cesty do Československa.

Na to, že jsem ty cesty podnikl, že se mi s trochou štěstí podařilo propašovat před celníci spací pytel s časopisy, to slovo hrdost sedí spíš. A také slovo obohacení. Je přeci hezké, když člověk může říct: *Mluvil jsem s pozdějším předsedou vlády*. To bylo něco mimořádného.

27 LANGHANS, Daniel: *Die Lage der deutschen Katholiken Böhmens, Mährens und Österreichisch-Schlesiens in der ersten Tschechoslowakischen Republik (1918–1938) unter besonderer Berücksichtigung der nationalen Problematik*. Bonn 1985 (nakladatel neuveden).

Cizincem v normalizačním vězení

Vazební a současná fotografie Daniela Langhanse

Zdroj: NA, f. SSNV – nezpracováno, vězeňský spis D. Langhans a archiv autorů

Dr. Daniel Langhans (nar. 1958). V letech 1978–1986 studoval matematiku a katolickou teologii na Univerzitě v Bonnu. Jeho studium bylo přerušeno z důvodu uvěznění v ČSSR (březen 1984 – prosinec 1984). Později promoval z katolické teologie. V letech 1989–1994 byl zaměstnán jako zástupce generálního ředitele Federace katolických podnikatelů (Bund Katholischer Unternehmer) v Kolíně nad Rýnem. Následně pracoval jako zprostředkovatel finančních služeb a reklamního marketingu. Od roku 1999 vede firmu Dr. Langhans und Partner GbR, zároveň od roku 2006 vlastní i řídí firmu Profiakquise Dr. Langhans GmbH se sídlem v Ulmu. Zaměřuje se na školení prodejců a poradenské služby v oblasti průmyslu.